

Avrupa Konseyi / EBLIDA Avrupa Kütüphaneleri İçin Yasal Düzenleme ve Politika Kılavuz İlkeleri

*Council of Europe/EBLIDA Guidelines on Library Legislation and Policy in Europe**

Çeviren: Selma (Alpay) Aslan**

Önsöz

Avrupa Konseyi'nin kütüphaneler için yasal düzenlemelere ilgisi, "Orta Avrupa'da Kütüphane Yasası Reformu" konulu çalıştayın Strazburg'da düzenlendiği 1994'e dek uzanır. Daha sonra 1997 – 1999 yılları arasında yapılan araştırmalar ve düzenlenen bazı konferansların bir ürünü olarak bu Kılavuz İlkeler ortaya çıkmıştır. Bu Kılavuz İlkeler 19 -21 Ocak 2000'de toplanan Kültürel İşbirliği Konseyi tarafından benimsenmiş ve aynı yıl içinde IFLA tarafından da onaylanmıştır.

Kütüphane yasası kütüphane politikasının bir ifadesidir. Kütüphane politikası ise enformasyon politikasının bir alt alanını oluşturur. Bütüncül bir yaklaşımla enformasyon politikası ve bunun içinde kütüphane politikası geliştirme düşüncesi oldukça yeni ve henüz yaygınlıktan uzaktır. Halen pek az ülke enformasyon politikası geliştirmiş olup bunların arasında Singapur en iyi örneklerden biridir.

Kütüphanelerle ilgili yasal düzenlemeler denince, kütüphane yasası dışında, başta Anayasa olmak üzere kütüphaneleri ilgilendiren maddeler içeren tüm yasaları göz önünde tutmak gerekir. Bazı yasalar ise tamamen kütüphane dışı amaçlarla hazırlanmışlardır ama kütüphaneler açısından da büyük önem taşırlar. Örneğin Telif Hakları Yasası böyle bir özellik taşır. Bu yasa bir yapıtı yaratanlarla onları temsil eden firma ve kuruluşların hem ekonomik hem de etik açıdan haklarını korur. Bu yasa üzerinde fikri mülkiyet hakkı olan

* Kaynak: Council of Europe/EBLIDA Guidelines on Library Legislation and Policy in Europe. Culture Committee of the Council of Europe, 1999. [http://www.coe.int/T/E/Cultural_Cooperation/Culture/Resources/Texts/DECS_CULT_POL_BOOK\(99\)14_EN.pdf?L=EN](http://www.coe.int/T/E/Cultural_Cooperation/Culture/Resources/Texts/DECS_CULT_POL_BOOK(99)14_EN.pdf?L=EN)
Çeviri ve yayım, Avrupa Konseyi, Kültür ve Kültürel ve Doğal Miras Programı Yöneticisi Catherine Roth'un izniyle yapılmıştır.

** Bilgi Hizmetleri Yönetimi Uzmanı, (selmaslan@yahoo.co.uk)

kaynakları barındıran kütüphanelerde sunulan hizmetleri etkiler ve adil kullanım, eğitsel kullanım ve kütüphane ve arşivlerde kullanım için muafiyetler içermelidir.

Kültür, toplum ve ekonomi gibi temel politika alanları bağlamında da kütüphanenin rolünü göz önünde tutmak gerekir. Kültür politikası geleneksel halk sanatlarından çağdaş sanatlara geniş bir yelpazeyi kapsarken yazılı ve sözlü yazını da içerir. Bunun yanında devletin kültürü desteklemekle ilgili sorumluluk alanına kültürel etkinliklerin gerçekleştirildiği alanlar ve ortamlar girer ve kütüphaneler de doğal olarak bunun bir parçasıdır.

Sosyal politika, kütüphaneye, yurttaşları, özellikle devlet kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile etkileşimleri açısından, daha güvenli ve rahat bir yaşam sürdürebilmeleri için bilgilendirmenin bir aracı olarak bakar. Bilgili insanların oluşturduğu bir toplum yaratılmasına katkısı ile kütüphane, katılımı besleyerek demokratik süreçleri güçlendirir.

Ekonomi politikası, kütüphaneyi, bilgi ile destekleyerek iş dünyasının ve endüstrinin büyümesine ve genişlemesine katkı yapan bir kurum olarak görür. Ayrıca bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı becerilerinin kazandırılmasında oynadığı rol ile de ilgilenir. Bu becerilerin kazandırılması, donanımlı, reket gücü olan bir insan kaynağı oluşturulması açısından önem taşımaktadır.

Avrupa Konseyi/EBLIDA Kılavuz İlkeleri yasal düzenleme gerektiren konuları saptamakta ve bunlarla ilgili olarak Avrupa Konseyi'nin desteklediği yaklaşımları belirlemektedir. Bu içeriği ile değişen dünyamızda kütüphaneleri yeniden konuşlandırabilmek amacı ile yeni yasa taslaklarının hazırlanması ya da eski yasaların gözden geçirilmelerinde yardımcı olması amacı güdülmüştür. Doğal olarak koşullar ve gelenekler ülkeden ülkeye farklıdır ve benimsenen politikalar bunu yansıtacaktır. Kılavuz İlkeler'in toplum içinde konunun en geniş biçimde tartışılması için bir başlangıç noktası olarak alınması yararlı olacaktır. Kütüphaneler sivil topluma temel teşkil eden değerleri temsil ederler. Bu Kılavuz İlkeler'in temelinde de tümüyle bu değerler vardır. Giriş ve ana metin olmak üzere iki bölümden oluşan ve çevirisi aşağıda sunulan Kılavuz İlkeler'le çağdaş toplumda kütüphanelerin etkin bir rol oynamalarını sağlayacak bir değişime ivme kazandırılması amaçlanmıştır.

Selma (Alpay) Aslan

AVRUPA KONSEYİ / EBLIDA AVRUPA KÜTÜPHANELERİ İÇİN YASAL DÜZENLEME VE POLİTİKA KILAVUZ İLKELERİ

Giriş

Kütüphaneler, kültür, eğitim ve enformasyon altyapısının temel ve yeri dolduramaz bir ögesini oluştururlar. Bunun da ötesinde kültür mirasının yeri dolduramaz bir parçasıdırlar.

Bu düşünce, çeşitli nedenlerle, günümüz Avrupa'sında özellikle önem taşımaktadır, çünkü: temel bir insan hakkı olan ifade özgürlüğünü ve halkın bilgiye erişimini güvence altına almakta; kütüphanelerin, kültüre yönelik bir Avrupa bilgi ve iletişim teknolojileri politikası kapsamında ana aktörlerden biri olduğu bir ortamda, yeni teknolojilerin ve küreselleşmenin demokratik bir biçimde gelişmesini teşvik etmekte; yerel boyutu ve çok dilli ve çok kültürlü toplumların güçlenişini vurgulamak suretiyle küreselleşme eğilimlerini bütünlemede; Doğu Avrupa'da gerçekleştirilen kurumsal ve ekonomik reformları desteklemekte, —ki, bu da, devletlerin demokratikleştirilmelerinde kütüphanelerin önemini anımsatmaktadır—; Hangi formda olursa olsun ve ne gibi içerik taşırlarsa taşırsınlar, tüm ulusal dermelerin geliştirilmesi ve korunmasını güvence altına almaktadır.

Genelde kabul edildiği üzere, hiç bir ülke, orada yaşayan insanlar, eşit haklara sahip olmadığı ve bilgiye özgürce ulaşamadığı sürece tam olarak demokratik dünyanın bir parçası olarak kabul edilemeyeceğinden, bu kılavuz ilkelerin Avrupa'da uluslararası düzeyde işbirliği yoluyla uygulanması temel bir zorunluluktur.

Bu bağlamda, Avrupa Konseyi, üye ülkelerin ilgili ulusal yasal düzenleme ve politikalarının güçlendirilmesi ve uygun hallerde uyumlandırılmasına yönelik olarak bir dizi prensipler içeren bir taslak hazırlamak amacıyla kütüphaneler alanını incelemeye karar vermiştir.

Eğer sorunun karmaşık doğası nedeniyle yasal düzenleme ve kurallarda tek biçimlilik sağlama düşüncesi gerçekleştirilemiyorsa; bu, üye ülkelerin anayasal prensiplerine uygun, demokratik değerleri ile uyumlu ve kütüphane yasal düzenleme ve politikaları için esin kaynağı olabilecek bir dizi prensiplerin formüle edilmesine ne büyük bir acil gereksinim olduğunu çarpıcı biçimde ortaya koyar.

Bu Kılavuz İlkeler, Avrupa Konseyi'nin ve diğer ilgili alanlardan uluslararası örgütlerin desteklediği uluslararası sözleşmelerde yer alan prensiplerle aynı prensiplere bağlıdır. Bu sözleşmelerin arasında özellikle şunlar vardır:

İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi'nin 10. maddesi;

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 19. Maddesi (BM Genel Kurulu'nun 217 A no.lu Kararı);
- Birleşmiş Milletler Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 19 Maddesi (16.12.1966);
- Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi (1.2.1995);
- 19 Kasım 1992 tarih ve 92/100 EEC sayılı kiralama ve ödünç verme hakları ve fikri mülkiyet alanında telifle ilgili bazı haklar konulu Avrupa Birliği Konseyi Yönergesi;
- Bilgi Toplumu'nda Telif Hakları ve İlgili Hakların Bazı Yönleri Açısından Uyum Sağlanması Konulu Bir Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi Çıkarılması Hakkında Komisyon Önerisi (COM (97)628 son – 97/0539COD);
- IFLA-UNESCO Halk Kütüphaneleri Manifestosu (1994);
- IFLA Kütüphaneler ve Düşünce Özgürlüğü Bildirisi (Mart 1999);
- Çalınmış veya Kaçak Olarak Yurtdışına Çıkarılmış Kültürel Nesnelere Konulu UNIDROIT Sözleşmesi (1995);
- IFLA-UNESCO Derleme Yasası Kılavuz İlkeleri (1981);
- Avrupa Komisyonu'nca yayınlanan Elektronik Yayınlar Derleme Dermeleri Raporu'nda yer alan Tavsiyeler (1996).

Bu Kılavuz İlkeler şu gereksinimleri vurgulamaktadır:

- Çeşitli düzeylerdeki yasal normlar hiyerarşisi içinde, kütüphanelerle ilgili yasal düzenlemelerde yer alan kurallarla, diğer ilgili alanlarda uygulanan kurallar arasında tutarlılık sağlanmasının güvence altına alınması
- Kütüphane yasal düzenlemeleri ile ilgili konuların tüm yönleriyle göz önüne alınması ve kütüphaneler için yapılmış geleneksel düzenlemelerin alanının genişletilmesi
- İlgili tüm özel ve tüzel kişilerin çıkarları arasında ve yayıncılık ve bilgi alanında çalışan değişik gruplar arasında bir denge sağlanması
- Kütüphane yasal düzenlemelerinin etkili olabilmeleri için, üye ülkelerin değişik koşullarının ve farklı çıkarlarının göz önünde tutulması gerektiği anımsanmalıdır

Bu nedenle, üye ülkelerin ilgili yetkililerine şunlar tavsiye edilir:

- Bu Kılavuz İlkeler'de anahatları ile belirlenen prensiplere uygun yasal düzenlemeler yapılması veya benzeri önlemler alınması ve mevcut yasal

düzenlemelerin bu prensiplerle aynı çizgiye getirilmesi

- Kılavuz İlkeler'in ilgili kurum ve kişilere mümkün olan en yaygın biçimde duyurulması

AVRUPA KONSEYİ/EBLİDA AVRUPA KÜTÜPHANELERİ YASAL DÜZENLEME VE POLİTİKA KILAVUZ İLKELERİ

İfade Özgürlüğü Ve Bilgiye Serbest Erişim

Kütüphaneler, kullanıcı topluluklarına, bilgiye ve düşüncelere erişim haklarını daha iyi kullanma olanağı yaratarak yarar sağlamak amacıyla kurulmuşlardır.

Kütüphane hizmetleri, yurttaşlara, ırk, milliyet, din, kültür, politik görüş, yaş, fiziksel veya öğrenme ile ilgili özürler, cinsiyet veya cinsel yönelim gözetilmeksizin sunulmalıdır.

Temel nitelikteki çekirdek bilgi kaynakları, bilgi edinme araçları ve bilgi hizmetleri, maliyeti devlet tarafından karşılanarak ücretsiz olarak kullanıcıya sunulmalı ve topluluğun tüm mensuplarına ödeme güçlerinden bağımsız olarak bu hizmetlerden eşit ölçüde yararlanma olanağı sağlanmalıdır.

Geçerli yasaların gerekleri dışında hiç bir nedenle, bir materyal, ya da ağlara erişim bu hizmetin dışında tutulmamalıdır.

Kütüphaneler, kullanıcı topluluklarının gereksinimlerine uygunluk ve kaliteyi esas alarak materyal almalı ve kaynaklara erişim sağlamalıdır.

Sunulan dermelerle kaynakların içeriği, dilleri ve biçimleri açısından, hizmet verilen topluluğun çeşitliliği göz önünde tutulmalıdır.

Kütüphaneler, materyal ve kaynaklarına entellektüel ve fiziksel erişimde en iyi düzey ve kaliteyi sağlamayı hedeflemelidirler.

Kütüphane hizmet noktaları, uygun yerlerde olmalı, bu noktalara herkes erişebilmeli ve görme, işitme veya başka özürleri olanların gereksinimlerini karşılamak üzere gerekli donanım bulundurulmalıdır.

Derme Geliştirme Prensipleri

Kütüphane dermesinin geliştirilmesinde; herhangi bir siyasi, sektör, ticari veya başka bir etki olmaksızın; kullanıcıları temsil eden kuruluşların, topluluk gruplarının ve diğer eğitim, enformasyon ve kültür kurumlarının da görüşlerini alan kütüphanecinin bağımsız mesleki kararı temel alınmalıdır.

Derme geliştirme politikalarının, değişen gereksinimleri ve fırsatları yansıta-

bilmesi için sürekli gözden geçirilmesi gerekir. Derme geliştirme işlemleri şeffaflık içinde yürütülmeli ve temelinde yatan politikalar halka açıklanmalıdır.

Azınlıklara, kendi kültürleri ile ilgili ve içinde yaşadıkları daha geniş topluluğun kültürünü onlara tanıtan kendi dillerinde materyaller sunulmalıdır.

Ayrıca, kütüphane dermesi, azınlıkların kültürünü, orada yaşayan daha geniş topluluğa tanıtan materyallere de yer vermelidir.

Kütüphaneler, dermelerin satın alınmasında ve yurtdışına satımında, ülke çapında işbirliği yapan bir sistemin ya da sistemlerin bir parçası olmalı ve diğer kültür, eğitim ve enformasyon kurumları ile yakın ilişki içinde çalışmalıdır.

Kütüphaneler, ulusal ve uluslararası düzeyde kütüphaneler arası ödünç verme ve belge sağlama hizmetleri yoluyla, elektronik bilgi hizmetleri ve ağ ortamındaki bilgiyi de kapsamak üzere, dermelerinde bulunmayan materyallere de erişim olanağı sunmalıdır.

Kütüphaneler, elektronik ağlara erişim konusunda şu prensipleri dikkate almalıdır:

- Basılı kaynak dermeleri ile mümkün olmayan bir biçimde bilgiye erişim olanağı sunan İnternet başta olmak üzere, ağ ortamında var olan bilgi potansiyelini en iyi şekilde değerlendirmek
- Kullanıcıları adına kaynaklara elektronik erişim elde etmek için uğraşmak ve aynı zamanda uygun düzeyde destek ve rehberlik de verilen halka açık erişim noktaları sağlamak suretiyle ağ üzerindeki bilgilerin bağımsız kullanımını mümkün kılmak
- Erişildiği yerde yargı alanı kapsamı içinde erişimi yasal olmayan İnternet materyallerine erişime bilerek izin vermemek. Diğer materyallerle ilgili olarak, hangi bilgilere erişmek istedikleri konusunda karar kullanıcının seçimine bırakılır
- Ağ ortamındaki bilgilere halkın erişimini sağlama konusunda hedefleri ve yöntemleri açıklayan bir İnternet kullanımı politikasının belirlenmesi
- Gizlilik ve özel yaşamın kişiye aidiyeti haklarını da kapsamak üzere kullanıcı haklarına saygı gösterilmesi
- Hizmetin amaç ve hedeflerine ulaşılmasını güvence altına alabilmek adına, kamu erişim noktaları ile ilgili politikaların ve bunların uygulamalarının, sivil toplum örgütleri ile görüş alışverişi içinde sürekli gözden geçirilmesi.

Ulusal kitap ve enformasyon politikaları içinde kütüphaneler

Kütüphane yasal düzenlemeleri ve politikaları için alınacak önlemler şunlar olmalıdır:

- Ulusal bir enformasyon politikası çerçevesi kapsamında her tür kütüphane için gerekli yasal statü ve mesleki platformların güvence altına alınması
- Genel prensiplerle ayrıntılı standart ve performans listelerine odaklanma arasında bir denge oluşturulması
- Kütüphanelerin, kitap dünyasının diğer araçları ile ve aynı zamanda daha geniş bilgi dünyası ile ilişkilerini açıklığa kavuşturacak bir platform sağlanması
- Tüm yurttaşlar için bilgiye serbest erişimi güvence altına almak adına İnternet üzerindeki dijital bilgiler de dahil olmak üzere her tür bilgi taşıyıcısını kapsamı
- Demokrasiyi sürdürme ve geliştirmede kütüphane hizmetlerinin zaruri bir güç olduğunun vurgulanması; Bundan da öte, merkezi ve yerel yönetimler, bu işlevin yerine getirilebilmesi ve kütüphane hizmetlerine ulusal enformasyon politikası içinde uygun biçimde yer verilmesini güvence altına almak için örgütsel ve ekonomik mekanizmalarla denetim mekanizmalarını sağlamalıdır.
- Çeşitli türden kütüphanelerde bunların yürüttükleri çalışmalarla ilgili olarak kaliteli performans ölçümü yapılabilmesi için kılavuz ilkeler sunması.

Yönetimler ve kurumlar şunları yapmalıdır:

- Kütüphanelerin yönetimi ile ilgili tüm kurumlarda rolleri, görev ve sorumlulukları açıklığa kavuşturmak suretiyle kütüphane sektörünün her düzeyi için yapıları açık seçik biçimde ortaya koymak;
- Ulusal çapta bilgi hizmeti sunumunun daha geniş çerçevesi içinde kendilerine özel görevlerini göz önünde bulundurarak, değişik kütüphane türleri arasında işbirliğini ilerletmek için gerekli altyapıyı geliştirmeğe çalışmak.
- Kütüphane hizmetleri kütüphane türleri, hizmet düzeyi, performans göstergeleri teknik standartlar ve bunun yanında iletişim, elektronik ağlar ve bunların donatımı ile ilgili standartlar, mümkün olduğunca, ulusal ve uluslararası bilgi alışverişini kolaylaştırmak açısından uygulanmalıdırlar.
- İçeriğin giderek daha fazla dijital biçimde üretilip dağıtılması geleneksel kütüphane türleri arasındaki ayrımları belirsizleştirmektedir. Kütüphaneler ve kütüphane ağları, bütçeleri hangi kurum tarafından sağlanıyor olursa olsun kütüphane topluluğuna ve daha geniş planda topluma hizmet verme sorumluluğu taşımalıdırlar.
- Okul ve üniversite öğrencileri, eğitim sistemi içinde ve genel olarak toplum içinde sunulan bilgi edinme olanaklarını daha iyi bir şekilde kullanabilmeleri bakımından, bilgiye erişim ve bilgiyi işleme konusunda eğitilmelidirler ve bu husus her düzeyde eğitim için kılavuz ilkelerde söz

konusu edilmenin yanısıra müfredata da yerleştirilmelidir.

- Özel gruplara kütüphane hizmetleri konusuna, yasal düzenlemede ve / veya idari düzenlemelerde açıkça yer verilmeli ve bu hizmetler, kısmen herkese hizmet sunan genel nitelikteki kütüphaneler kanalı ile, kısmen özel kütüphaneler kanalı ile ve kısmen de merkezileştirilmiş hizmet sunumu yoluyla sağlanmalıdır.
- Toplumun diğer kesimlerinde kullanılan “akıllı kartlar” gibi bilgi teknolojisindeki yeni gelişmelerin dijital kütüphane hizmetlerini geliştirmek için nasıl değerlendirilebileceği konusunda çalışmalar yürütülmelidir
- Ulusal düzeyde kütüphanelerden sorumlu olan makamlar, kütüphane hizmetlerini, KAM (kütüphane, arşiv ve müzeler) sektörlerinde yer alan kurumların yakınsamasını hedefleyen ulusal ve uluslararası bilgi politikaları doğrultusunda geliştirmeyi düşünmelidirler.

Kütüphanelerin mali kaynakları. Merkezi ve yerel yönetimler

Beklenen hizmet düzeyi ve buna erişmek için yeterli kaynağın sağlanması arasındaki ilişki, kütüphanenin türü ve hangi düzeyde yönetime bağlı olduğu gözetilmeksizin, açık biçimde ortaya konmalıdır.

Kütüphanelere mali kaynak sağlamak genelde devletin sorumluluğu olmalıdır. Finansmanın kısmen farklı kaynaklardan sağlandığı kütüphane hizmetleri, kütüphanecinin mesleki dürüstlüğünü ve kütüphane materyallerinin seçimini etkilememeli, ücretsiz erişim ve bazı temel hizmetlerin ücretsiz olması temel prensiplerinin göz ardı edilmesine yol açmamalıdır.

Kütüphanelerin bağlı olduğu üst yönetimlerle kütüphaneler birlikte, örgütlenme yapıları, izleme ve denetim mekanizmaları geliştirmeli ve bu mekanizmalar devlet parasının en iyi biçimde kullanılarak değerini bulmasını güvence altına almalıdır. Bu amaçla, değişik türden kütüphanelerde uygun performans ölçümleri ve kalite denetimi yapılabilmesi için uygun araçlar tasarlanmalıdır.

Kütüphane bütçeleri yeni teknolojinin etkilerini yansıtmalı ve personelin ve kullanıcıların yeni araç ve hizmetleri gerektiğince kullanabilmeleri için eğitilmeleri amacıyla kullanılmak üzere kaynak sağlanmalıdır.

Eğitim ve Öğretim

Kütüphane hizmetlerine yeterli sayıda profesyonel kütüphaneci ve diğer personelin sağlanması için kütüphanecilik eğitiminin şart olduğu ulusal kütüphane yasal düzenlemelerine ve politikalarına yansıtılmalıdır.

Kütüphane yönetimleri Avrupa çapında bir personel değişim programı

geliştirilerek personel değişimi yapılmasını desteklemelidirler.

Kütüphaneler Ve Bilgi Endüstrileri

Telif hakları ve komşu haklarla ilgili yasalarda, kütüphaneler, bilgiyi erişilebilir şekilde bulundurmak ve kullanılmasını kolaylaştırmak üzere kamu hizmeti yüklenmiş ve giderleri devletçe karşılanan kurumlar olarak tanınmalıdırlar.

Hükümetler, telif hakları ve komşu haklarla ilgili yasalarda, kütüphanelere yasal bir konum belirlemelidirler.

Kütüphaneler, basılı, görsel-işitsel veya dijital, ne tür materyalle uğraşırlarsa uğraşsınlar, kamusal işlevlerini yerine getirmelerine izin verilmelidir. Dolayısıyla, basılı materyaller için uygulanan telif hakları muafiyetleri, mümkün olduğunca dijital materyallere de uygulanmalı ve kaynakların kütüphanede gözden geçirilmelerine izin verilmelidir.

Siyasi organlar yurttaşlar için; hangi biçimde depolanmış, aktarılmış veya dağıtılmış olurlarsa olsunlar; kültürel, bilimsel, eğitsel ve sosyal bilgilere engelsiz erişimi garantileyen yasal ve mali koşulları güvence altına almalıdırlar.

Ulusal ödünç verme kuralları kapsamına girmeyen materyaller için, hak sahipleri, telif hakları ile korunan bilgilerin kullanıcılarına da danışarak, hangi bilgilere halkın serbestçe erişebileceğini belirlemelidirler. Bilginin kullanımına karşılık olarak ödenmek üzere adil bir miktar üzerinde anlaşmaya varılmalıdır.

Devlet, devletçe üretilen bilgilere erişim sağlama konusunda özel bir yükümlülük taşır.

Kütüphaneler, ortak anlaşmalar, lisanslar ve benzeri yollardan sağlanan bilgilerin kullanımında, bu anlaşmalara uyulmasını güvence altına almak için makul ölçüde çaba göstermelidirler.

Toplu pazarlık için organlar kurulmalı ve bunlara hak sahipleri veya onların kuruluşları ile görüşmeleri yürütme sorumluluğu verilmelidir.

Kütüphane içinde elektronik ağlar üzerindeki materyalin kullanımı kullanıcılarına ücretsiz bir hizmet olarak sunulmalıdır.

Kütüphaneler, kütüphane içinde fotokopi veya diğer yollardan kopya alınmasına ulusal telif hakları yasasına uygun olarak izin vermelidirler.

Kütüphane Mirasının Korunması

- Miras niteliğinde ulusal dermeler oluşturulması için “derleme” ana araçtır.
- Amaçları şöyle belirlenmelidir:
- Ulusal kültürü korumak, geliştirmek ve gelecek kuşaklara aktarmak için ulusal bir dermenin toplanması

- Bir ulusal bibliyografya derlenmesi ve yayınlanması

Depolanan yayınlara erişim

Derleme yoluyla sağlanan materyaller yetersiz devlet kitap veya enformasyon politikalarının yerini doldurmamalıdır. Buna yönelik olarak derleme; Yayıncıları/üreticileri derleme kopyalarını ulusal derleme kurumlarına vermeye mecbur eden zorunlu düzenlemeler biçiminde olmalıdır. Eğer zorunlu derleme ile aynı amaca ulaşıyorsa, gönüllü derlemenin teşvik edilmemesi için bir neden yoktur.

Her tür yayını kapsar ve her bir tür yayın için uygun politikalar belirlenmelidir. Derleme yasasının dijital materyal de dahil olmak üzere her tür bilgi taşıyıcısını kapsamaması nedeniyle, derleme yasası ile telif hakları yasası arasında bir köprü oluşturmak gerekir. Böyle bir yasal düzenleme elektronik materyallerin derlenmesini de güvence altına almalı ve telif hakkı sahibine makul bir bedel önerilmelidir.

Derlemenin etkinliğini artırmak için ve uygulamanın diğer kitap piyasası aktörlerinin menfaatlerine halel getirmemesi açısından şu kurallar uygulanmalıdır:

Derleme kurumları, verimliliklerini artırmak için tercihan elektronik ağlar üzerinden olmak üzere, derledikleri yayınlarla ilgili olarak yeterli bibliyografik hizmetler sunmalı ve bu yayınlara erişim olanakları sağlayabilmelidirler. Ulusal kütüphaneler ve / veya diğer ulusal bibliyografik aracı kuruluşlar, kütüphaneler topluluğuna ve daha genel planda, tüm topluma daha iyi hizmet sunabilmek için aktif olarak diğer resmi ve resmi olmayan kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmalıdırlar.

Derlenecek nüsha sayısı, ulusal gereksinimlere göre, üçle beş arası makul bir miktarda olmalıdır. Koruma programlarının yüksek maliyeti nedeni ile görsel işitsel materyaller, film ve elektronik materyallerin derlenmesi ile ilgili politikalarda örtüşmeler olmasından dikkatle kaçınmak gerekir.

Lüks baskılı kitaplar ve değerli yayınlar sınırlı sayıda derlenmelidir.

Derleme yasasına uyulmaması durumunda para cezası veya başka yaptırımlar uygulanmalıdır.

Derleme ile ilgili düzenlemelere uyulmasının bir karşılığı olarak ulusal bibliyografik hizmetler zamanında ve kapsamlı olarak yürütülmelidir. Bazı durumlarda derleme, üreticiler için bir arşiv yaratılmasında araç olarak da yarar sağlar.

Derleme kurumları arasında işbirliği için model analizleri sürdürülmeli ve teşvik edilmelidir.

Elektronik yayınların derlenmesinin yasal, teknik ve mali boyutlarını

saptamak üzere gelecekte de araştırma ve incelemeler yapılmasına gereksinim vardır.

Yazılı mirasın sınırlar arası aktarımındaki sorunlarla ilgili tavsiyeler:

Yazılı miras belgeleri, kütüphane çıkışlı olsun ya da olmasınlar, ihracatın denetimi hakkında kurallara göre koruma altına alınan kültürel mallar tanım ve/veya listelerine eklenmelidir. Kütüphanelere ait yazılı miras belgeleri özelinde bunların kalıcı ihracına izin verilmemeli, yalnızca geçici olarak yurt dışına çıkarılmalarına izin verilmelidir;

1995 tarihli Çalınmış veya Kaçak Olarak Yurtdışına Çıkarılmış Kültürel Nesnelere Konulu UNIDROIT Sözleşmesi, hırsızlık veya kaçak olarak yurt dışına çıkarma hallerinde, 1372 sayılı ve 1998 tarihli Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi Tavsiye Kararı'nın bir uzantısı olarak referans belgesi olarak kabul edilebilir; kültürel malların sınırlar arası hareketlerinin denetlenebilmesi için ulusal düzenlemeler yapılmalı ve bunlar Avrupa Konseyi yönergeleri ile uyumlu olmalıdır (Aralık 1992 tarihli Konsey Kuralı ve sonraki metinler); özellikle, kolayca zarara uğratılabildikleri göz önünde tutularak, yazılı miras için idari ve yasal işbirliği güçlendirilmelidir; İkinci Dünya Savaşı süresince yer değiştirmiş olan yazılı mirasla ilgili olarak bilgi sunma ve bu bilgilere erişme amaçlı programlar desteklenmelidir.

Kaynakça

Avrupa Konseyi Yayınları

Council of Europe (1996). *The reform of library legislation in central Europe. Recommendations and case studies (1994-1995)*. Strasbourg: Council of Europe (CC/LIVRE(96)1).

Council of Europe (1998). *Freedom of expression and the communication networks*, by Paul Sturges. Strasbourg: Council of Europe (CC-CULT(98)18).

Council of Europe (1999a). *Draft European Convention for the protection of the audio-visual heritage*. Strasbourg: Council of Europe (CM(99)91).

Council of Europe (2000). *Libraries and democracy: the responsibilities of the State, local authorities and professionals*. Second edition, April 2000. Proceedings of the international Conference (Strasbourg, 23-25 November 1998), ed. by Alison Rivers and Ada Deflorio. Strasbourg: Council of Europe (DGIV/CULT/POL/book (2000)9).

Commission of the European Communities (1997). *Public libraries and the information society*, by J. Thorhauge, G. Larsen, H.P. Thun and H. Albrechtsen; ed. by M. Segbert. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Grieves, M. ed. (1998) *Information policy in the electronic age*. London: Bowker Saur.

Hill, M.W. (1994) *National information policies and strategies: an overview and bibliographic survey*. London: Bowker-Saur.

Rowlands, I. ed. (1997) *Understanding information policy*. London: Bowker-Saur.